

ВПЛИВ ПРОСОДІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ МОВЛЕННЯ СПОРТИВНИХ КОМЕНТАТОРІВ

THE INFLUENCE OF PROCODY ON THE EFFECTIVENESS OF THE SPEECH OF SPORTS COMMENTATORS

Сіваченко І.В.,

orcid.org/0000-0002-4031-0746

викладач кафедри англійської мови № 2

Національного університету «Одеська морська академія»,

аспірант кафедри теоретичної та прикладної фонетики

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

У статті досліджуються питання, пов'язані з варіативністю просодичних засобів у мовленні коментаторів спортивних програм.

Метою дослідження є визначення просодичних особливостей мовлення коментаторів спортивних програм (футбольного коментаря, кінних перегонів) і обґрунтування їх ролі у формуванні ефективності мовлення.

Основним завданням пропонованого дослідження є проведення комплексного інструментального аналізу із застосуванням перцептивного і комп'ютерного видів аналізу.

Внаслідок проведеного комплексного аналізу було відзначено такі просодичні особливості мовлення спортивних коментаторів: синтагматичне членування мовлення футбольних коментаторів вирізняється наявністю слів-філерів, фальстартів, повторів. У футбольному коментарі преvalюють чотири синтагменні (24,5%) і трисинтагменні (18,5%) фрази.

Стосовно темпоральної організації було відзначено такі особливості: у коментарях футбольних матчів швидкість артикуляції збільшується у момент голюватої атаки або у момент забиття гола (4,64 скл/с) порівняно з нарративним описом подій на полі (4,2 скл/с) та її зменшенням у 10-секундному коментарі після забиття гола. Варіювання швидкості артикуляції у мовленні футбольних коментаторів здійснюється шляхом використання скорочених (clipped syllables) або розтягнутих (drawled syllables) складів.

Характерною рисою швидкості мовлення футбольних коментаторів є її пришвидшення на напружених ділянках матчу в моменти атак шляхом збільшення темпу артикуляції та скорочення кількості та тривалості пауз, але уповільнення під час виконання удару по воротах команди суперника незалежно від його результативності.

У коментарях кінних перегонів швидкість мовлення знижується у середині коментаря та збільшується у його фінальній частині. Щодо швидкості артикуляції, то вона є найменшою на початку коментаря перегонів (4,64 скл/с). Швидкість артикуляції у середині перегонів може як збільшуватися, так і зменшуватися порівняно з їх початком, що зумовлено динамікою розвитку подій на треку.

У межах виконаного комплексного інструментального аналізу досліджувалася сукупність просодичних особливостей мовлення коментаторів футбольних матчів і кінних перегонів.

Ключові слова: ефективність, просодичні засоби, спортивний коментатор, футбольний, кінні перегони.

The article investigates the questions related to variations of prosodic features in the speech of sports commentators.

The aim of the research is to define the prosodic features of the speech of sports commentators (football and horse racing commentary) and substantiate their role in the formation of speech effectiveness.

The major task of the proposed research is to conduct a complex instrumental analysis based on perceptive and computer types of analysis.

The syntagmatic division of the speech of sports commentators is distinguished by the inclusion of filler words, false starts, repetitions. The phrases comprising four (24,5%) or three (18,5%) syntagmas prevail in the speech of football commentators.

Concerning temporal organization, the following peculiarities were highlighted. In football commentaries the articulation rate increases at the moment of goal attack or goal scoring (4,64 syllables per second) in comparison to the narrative description of the events on the football field (4,2 syllables per second) and decreasing of the rate in a 10-second commentary after scoring a goal. Variation of the articulation rate in the speech of sports commentators is implemented by the use of clipped or drawled syllables.

The peculiarity of the rate of speech of football commentators' speech rate is its acceleration during tense moments of goal attacks by means of increasing the articulation rate and decreasing the amount and duration of pauses, while the slowing down is noted at the moment of goal scoring opportunity, regardless of its outcome.

In horse racing commentaries the speech rate decreases in the middle of the commentary and increases in its final part. The articulation rate is considered to be the slowest at the beginning of the horse racing commentary (4,64 syllables per minute). The articulation rate in the middle of the horse race may both increase and decrease in comparison to the beginning due to the dynamics on the track.

The complex of the prosodic features of speech of football and horse racing commentators were examined within the framework of the conducted complex instrumental analysis.

Key words: effectiveness, prosodic features, sports commentary, football, horse race.

Постановка проблеми. На думку більшості вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, основним напрямом соціолінгвістики є вивчення мови як продукту суспільства, з одного боку, тобто вивчення соціальної зумовленості мови (впливу на мову, її структуру, закономірності її розвитку), а з іншого – дослідження мови як інструмента суспільства, як знаряддя мислення, пізнання і як знаряддя комунікації.

Як вважає С.Г. Тер-Мінасова [7], мова є знаком належності її носіїв до певного соціуму. Вона посідає перше місце серед національно-специфічних компонентів культури. Мова як показник належності індивіда до певної соціальної сфери може бути як засобом спілкування, так і засобом роз'єднання людей.

У мовленнєвій комунікації темп, динаміка, звукове забарвлення мовлення розрізняються за формою і за умовами обговорення однієї теми. Крім того, є фактори, які не можна не враховувати в усній комунікації, – приміщення або місце спілкування, час спілкування тощо. По-різному говорять віч-на-віч і за присутності сторонніх. Процес перебудови за різних умов відбувається несвідомо як інстинктивне перемикання у відповідні рамки.

Сукупність ознак, що впливають на вибір мовних засобів для здійснення мовних висловлювань, визначається терміном *мовна ситуація*. Отже, оволодіння мовою і її використання у мовленні – це здатність мовця пов'язувати ситуації спілкування з відповідним стилем вимови. Тому й вибір мовцем будь-якого вимовного варіанта не буде відхиленням від норми, оскільки тим самим здобувається той або інший ситуативний, соціальний, регіональний або індивідуальний акцент.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Саме мовленнєва ситуація впливає на вибір просодичних засобів мови. Проблема дослідження мовленнєвої ситуації у соціолінгвістичному аспекті присвячені роботи О.О. Селіванової, О.І. Стеріополо, А.Д. Петренка, Т.І. Шевченко та ін.

У соціолінгвістиці дослідження стилістичної диференціації мовлення визнається необхідним, оскільки з видом діяльності, цільовою настановою спілкування пов'язане формування стилістичних якостей мовлення, його стилістичних відмінностей залежно від сфери суспільної діяльності, конкретних ситуацій спілкування, їх соціальних характеристик [1]. У конкретній ситуації соціальні статуси комунікантів виражені у вигляді різних соціальних ролей. До ситуативних факторів зараховують і тематичну віднесеність мовлення [5].

На думку А.Д. Петренка, у мовленні спортивних коментаторів наявні фонетичні особливості як на сегментному, так і на просодичному рівнях, що зумовлюється певною екстралінгвальною ситуацією.

Зрозумілість мовлення коментатора спортивних програм відповідає здатності аудиторії сприймати мовлення. У цьому разі, як зазначає А.П. Крисін [3], має місце перемикання коду залежно від умов комунікації. Під мовним кодом ми розуміємо засіб комунікації.

Сукупність мовних кодів, що вживаються в певній мовній спільноті, утворює соціально-комунікативну систему цієї спільноти. Зміна просодичних параметрів може призвести до появи певних відтінків значення, які згодом оформлюються в окремий ритміко-інтонаційний варіант [9].

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення просодичних особливостей мовлення коментаторів спортивних програм (футбольного коментаря, кінних перегонів) та обґрунтування їх ролі у створення ефективності мовлення.

Основним завданням пропонованого дослідження є проведення комплексного інструментального аналізу із застосуванням перцептивного і комп'ютерного видів аналізу.

Методом перцептивного і комп'ютерного видів аналізу було визначено темп мовлення та синтагматичне членування мовлення спортивних коментаторів.

Матеріалом дослідження слугували монологічні квазіспонтанні тексти, які відрізнялися непередбачуваністю, імпровізованим характером спілкування. Загальний час звучання аудіоматеріалу, представленого шістьма інформантами, становив 1 годину 30 хвилин.

Виклад основного матеріалу. Футбольний коментар складається із таких частин: вступу, основної та кінцевої частин. У вступі представлено інформацію про склад команд або про зміни у складі команд порівняно з минулим матчем, а також наводяться цікаві факти, пов'язані з командою, клубом чи безпосередньо із гравцями. Основна частина полягає в коментуванні самого процесу гри. Кінцева частина складається з короткого підведення підсумків матчу. Отже, особливістю футбольного коментаря є різний ступінь підготовленості коментаторського мовлення.

Слідом за зарубіжною дослідницею О.О. Лаптевою виділяємо три комунікативно-прагматичні типи футбольних коментарів, а саме фоновий коментар (інформацію загального характеру про команди, гравців тощо), подієвий коментар (опис подій на футбольному полі) й оцінний

коментар (надається після завершення першого тайму або матчу) [4]. Отже, фоновий коментар належить до підготовленого мовлення (інколи – квазіспонтанного), тоді як подієвий та оцінний – до спонтанного. Зазначимо, що подієвий коментар може переплітатися з фоновим, якщо гра є млявою, без яскравих атак чи голів.

Наведемо приклади фонового коментаря у матчі «Manchester United VS Milan» UEFA Champions League (Ліга чемпіонів):

Welcome one and all to this trifling little game between Milan and Manchester United. I jest of course. Don't tell Liverpool fans, but this is the point when the Champions League really comes into its own as the season rounds the final bend and heads into the home straight. Two huge clubs, a proper knockout cup tie in every sense of the world. The team news is in, and it's suitably massive: David Beckham starts for Milan. For United, Rio Ferdinand returns to the back four while Rafael gets the nod at right-back.

На початку коментаря журналіст вітає глядацьку аудиторію і, щоб привернути її увагу та підготувати до оголошення складу команд, жартує, називаючи фінал Кубка Ліги чемпіонів «trifling little game». Очевидно, що цей уривок є заздалегідь підготовленим.

Проілюструємо фрагмент із вищезазначеного матчу Ліги чемпіонів, який описує події, що відбуваються на полі:

Another glorious chance for Milan. Thiago Silva barrels through from defence before threading a delightful pass into the run of Antonini who just beat the offside trap. His first touch is glorious – cutting the ball back on to his right foot and taking Ferdinand out of the game – but his second is disappointing, dragging a shot wide of the near post when all alone eight yards from goal.

Коментатор описує передачу м'яча гравцем команди італійського Мілану Тіаго Сільви та невдалу спробу забити м'яч. Його мовлення є невідповідним, на що вказують повтори (лексема «glorious») і паузи хезитації. Неможливо не звернути увагу і на велику кількість емоційно-забарвлених прикметників, які виражають реакцію журналіста на події матчу.

У роботі розглянуто просодичні особливості саме *подієвого коментаря*, оскільки мовлення коментатора є спонтанним і невимушеним, на відміну від заздалегідь підготовленого мовлення у фоновому коментарі. У подієвому коментарі коментатор переходить до опису самої гри, проте час від часу він також надає глядачам попередньо підготовлену інформацію. Загалом, оскільки

будь-який футбольний матч складається з небезпечних і напружених моментів, вибір просодичних засобів постійно змінюється, варіюючись залежно від ситуації, тобто з погляду набору просодичних характеристик подієвий коментар є більш варіативним.

Мовлення коментатора *кінних перегонів* лише частково є безпосереднім відображенням подій перегонів, оскільки завдання коментатора полягає не тільки в тому, щоб розповідати про те, що відбувається на треку, але й у тому, щоб залучати й утримувати увагу глядацької аудиторії. Цим зумовлена неоднорідність спонтанних монологів коментаторів із погляду змісту. У мовленні коментатора зустрічаються як ділянки емоційної напруженості, так і статичні описи подій. На думку С.А. Халесової, прагнення спортивного радіокоментатора звучати цікаво і завдання, які стоять перед ним, зокрема необхідність створення візуального ефекту подій, призводить до неминучого синтезу описовості й емоційності у межах досліджуваного коментаря [8, с. 22].

Будь-який коментар *кінних перегонів* можна умовно розділити на ділянки: відносно спокійний статичний опис початку перегонів, збільшення хвилювання та кульмінацію на фініші, повернення до спокійного статичного опису подій. Відповідно кожен коментар *кінних перегонів* поділено на три ділянки, а саме: початок, середину та кінець перегонів.

Основними функціями мовлення коментатора *кінних перегонів* є: комунікативна (передача інформації про події на іподромі або треку), дивертивна (передача додаткової інформації, наприклад, опис погодних умов, інформація про вершників тощо), експресивна (передача емоцій і суб'єктивних оцінок коментатора).

До завдань аудиторів-фонетистів входило визначення особливостей синтагматичного членування футбольного коментаря та коментаря *кінних перегонів*. Зазначимо, що основною одиницею дослідження було обрано тональну групу (або синтагму). Синтагма – фонетична єдність, яка виражає єдине змістове ціле у процесі мовлення-думки, що складається як із однієї ритмічної групи, так і з декількох [10, с. 86].

Розглянемо синтагматичне членування подієвого *футбольного коментаря* (таблиця 1).

Отримані результати дають підстави стверджувати, що у мовленні коментаторів футбольних матчів превалюють чотирисинтагменні фрази (24,5%). Другу позицію за частотністю вживання посідають трисинтагменні фрази (18,5%). Кількість двосинтагменних і шестисинтагменних

фраз є приблизно однаковою та становить 14,8% і 14,0% відповідно. Вживання односинтагменних і двосинтагменних фраз пояснюється спонтанністю і непередбачуваністю мовлення інформантів. Чотирисинтагменні, п'яти- та шестисинтагменні фрази зазвичай використовуються футбольними коментаторами у моменти розгортання атак. Наведемо уривок із коментаря сорок третьої хвилини матчу UEFA Champions League 2018 «Real Madrid VS Liverpool»:

GOAL DISALLOWED! | Benzema thought | that he had given Madrid the lead |, only for the offside flag to go up |. Karius produced a superb stop | to keep out Ronaldo's close-range header |, and Benzema was the wrong side of Liverpool's defence | from the follow-up ||.

Обраний фрагмент характеризується наявністю односинтагменної фрази (*Goal disallowed!*), а також трисинтагменної та чотирисинтагменної.

Синтагматичні особливості коментаря кінних перегонів наведено у таблиці 2.

У мовленні коментаторів кінних перегонів найбільш рекурентними є шести- та семисинтагменні фрази (20,2% та 22,1% відповідно). Одно-, дво- та трисинтагменні фрази не є частотними. Відсоток їх вживання у мовленні становить 4%, 7,4% і 9,8% відповідно.

Особливістю синтагматичного членування спортивного коментаря кінних перегонів є перевагування «горизонтального» типу членування речення, коли короткі синтагми збираються у відносно довгі фрази. На відміну від мовлення футбольних коментаторів, у якому відсутні семисинтагменні фрази, а відсоток вживання одно- та двосинтагменних фраз становить 11,5% і 14,8%, у мовленні коментаторів кінних перегонів простежується зворотна тенденція: зменшення кількості коротких фраз і збільшення частотних довгих фраз. Можливо, це пов'язано з подачею інформації коментаторами у певній послідовності.

Отже, футбольний коментар і коментар кінних перегонів вирізняються різною структурно-композиційною організацією й особливостями синтагматичного членування. Спільними рисами для обох жанрів є ділянки нарративного опису подій на полі чи треку, а також моменти збільшення емоційного напруження.

Отримані результати аналізу частоти актуалізації темпу мовлення спортивних коментаторів свідчать про те, що:

1. Помірний темп характеризує нарративні описи подій у футбольних матчах (56%), тоді як

Таблиця 1

Синтагматичне членування футбольного коментаря

Коментарі / Кількість синтагм	Синтагматичне членування мовлення (%)					
	1	2	3	4	5	6
Коментар № 1	15	13	10	35	17	10
Коментар № 2	11	12	13	21	23	20
Коментар № 3	10	18	20	21	20	11
Коментар № 4	13	10	15	28	16	18
Коментар № 5	17	14	25	18	16	10
Коментар № 6	8	20	23	20	15	14

Таблиця 2

Синтагматичне членування коментаря кінних перегонів

Коментарі / Кількість синтагм	Синтагматичне членування мовлення (%)						
	1	2	3	4	5	6	7
Коментар № 1	3	5	11	20	16	20	25
Коментар № 2	4	7	12	20	16	18	23
Коментар № 3	6	6	8	17	21	22	20
Коментар № 4	4	6	10	16	19	22	23
Коментар № 5	5	8	9	18	22	20	18
Коментар № 6	7	9	11	13	19	20	21

Таблиця 3

Частота актуалізації темпу мовлення спортивних коментаторів

Спортивний коментар	Ділянка коментаря	Частота актуалізації темпу мовлення (%)				
		Швидкий	Прискорений	Помірний	Сповільнений	Повільний
Футбольний коментар	Наративний опис подій	5	13	56	16	10
	Гольовий момент	34	38	28	0	0
	10-секундний фрагмент після забиття гола	21	41	28	10	0
Коментар кінних перегонів	Початок перегонів	10	56	32	2	0
	Середина перегонів	15	48	33	4	0
	Кінець перегонів	47	35	18	0	0

швидкий (34%) і прискорений (38%) темп мовлення маркує описи гольових моментів. Жодним із аудиторів не було відзначено, що описи гольових моментів футбольних коментарів вимовляються у сповільненому або повільному темпі. Для 10-секундного фрагменту футбольного коментаря після забиття гола найбільш характерним є прискорений темп мовлення (41%).

2. На початку й у середині коментаря кінних перегонів найбільш рекурентними є помірний (56% і 32%) і прискорений (48% і 33%) темпи мовлення. Для кінцевої частини коментаря кінних перегонів більш характерним є швидкий темп мовлення (47%). Жоден із проаналізованих фрагментів не вимовляється у повільному темпі.

Паузація та її комунікативно-прагматичне навантаження є важливим просодичним компонентом коментарів будь-яких спортивних подій.

У сучасній лінгвістичній літературі пауза найчастіше трактується, з одного боку, як тимчасовий розрив звукової взаємодії у мовленнєвому континуумі [1], а з іншого – як «компонент звукового сигналу, що, як і будь-який інший компонент плану вираження, є наслідком смислової функції мови» [2, с. 87].

З позиції комунікативно-прагматичної зумовленості у мовленні футбольних коментаторів зустрічаються синтаксичні, логічні, прагматичні та паузи коливань – як заповнені (наприклад, фальстарт), так і незаповнені [1; 6].

У мовленні футбольних коментаторів вищезазначені паузи представлено таким чином: синтаксичні паузи – 40%; логічні – 34%; прагматичні – 16%; паузи хезитації – 10%.

Розглянемо характер розподілу вищезазначених пауз на різних ділянках футбольного коментаря (рис. 1).

Основна функція *синтаксичної* паузи полягає у синтагматичному членуванні речення, а *логіч-*

ної – у виділенні смислових елементів висловлювання. Найбільший відсоток синтаксичних пауз маркує наративний опис подій, що відбуваються на полі (45%), а найменший – характеризує мовлення коментаторів під час опису гольових моментів (26%). Логічні паузи представлено приблизно в однаковій кількості у всіх трьох досліджуваних мовленнєвих ділянках (34%; 31% і 35% відповідно).

Паузи хезитації використовуються коментаторами у моменти переривання фонового коментаря описом подій на полі (подієвий коментар), а також у моменти високої емоційної напруженості на полі, особливо коли коментатор стежить за атаками обох команд. Крім того, використання цього типу пауз пов'язано із млявим розгортанням подій на полі та необхідністю підбору влучних слів для його опису. Слід відзначити, що саме паузи хезитації є найбільш тривалими (їхня тривалість може перевищувати 3 секунди). Найбільше пауз хезитації використано у коментарі гольових моментів футбольних матчів (43%), а найменше – у коментарі забиття гола (24%).

Варто відзначити, що відсутність або незначна кількість подій на полі також призводить до появи пауз хезитації.

Прагматичні паузи – це лінгвістично релевантні паузи, реалізація яких зумовлена комунікативною інтенцією мовця й орієнтована на виконання функції впливу. Прагматична пауза не може бути визначена лише як перерва у звучанні певної тривалості, оскільки вона несе смислове навантаження (твердження, іронію, привернення уваги і т. п.) [1; 11]. Прагматичні паузи найбільше маркують мовлення гольових моментів (41%) і є найменш рекурентними у наративному описі подій (26%).

У мовленні коментаторів кінних перегонів вищезазначені паузи представлено таким чином:

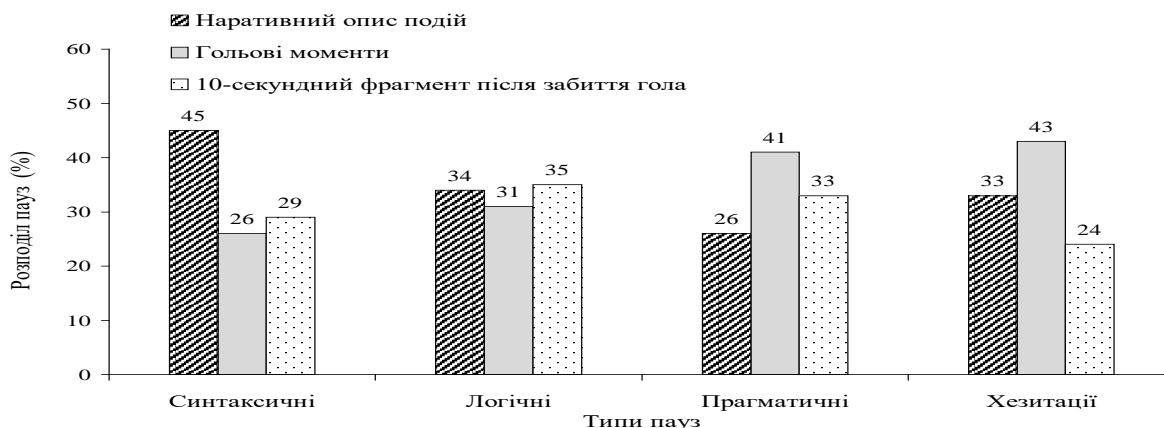

Рис. 1. Типи пауз у мовленні футбольних коментаторів

логічні – 42%; синтаксичні паузи – 40%; прагматичні – 13%; паузи коливань – 5%. На відміну від мовлення футбольних коментаторів, у мовленні коментаторів кінних перегонів домінують логічні паузи, а відсоток прагматичних пауз і пауз коливань є меншим.

Характер розподілу вищезазначених пауз на різних ділянках коментаря кінних перегонів представлено на рис. 2.

Як ілюструє рис. 2, синтаксичні паузи є більш частотними на початку кінних перегонів (38%), а логічні – у коментарі середини перегонів (38%). Прагматичні паузи у більшій кількості маркують мовлення кінця перегонів (48%). Промінантною особливістю мовлення коментаторів кінних перегонів є локалізація та рекурентність пауз хезитації у середині перегонів (88%) і їх невелика кількість на початку й у кінці коментаря перегонів.

Як показують вищенаведені результати (табл. 4), мовлення коментаторів футбольних комента-

рів є більш паузально насиченим ($K_p = 1,43$ від. од.) порівняно з мовленням коментаторів кінних перегонів ($K_p = 1,22$ від. од.). Крім того, середня тривалість складу мовлення футбольного коментатора є більшою за середню тривалість складу у коментарі кінних перегонів ($СТС_{фут.} = 183$ мс vs $СТС_{кін.} = 166$ мс). Середньопаузальна тривалість у футбольному коментарі перевищує відповідний показник у коментарі кінних перегонів ($t_{сер} = 454$ мс vs $t_{сер} = 324$ мс).

Розглянемо вищеописані темпоральні характеристики на різних ділянках футбольного коментаря та коментаря кінних перегонів (табл. 5).

Зазначимо, що коментаторське мовлення у момент гольової атаки та забиття гола є найменш паузально насиченим ($K_p = 1,22$ від. од.), а також відзначається найменшою середньопаузальною тривалістю ($t_{сер} = 156$ мс). Наративний опис подій на полі марковано найбільшим значенням коефіцієнта паузації ($K_p = 1,66$ від. од.)

Таблиця 4

Темпоральні показники мовлення спортивних коментаторів

Усереднені показники за всіма коментарями	Коефіцієнт паузації K_p (у відносних одиницях)	Середня тривалість складу (мс)	Середньо-паузальна тривалість $t_{сер}$ (мс)
Футбольний коментар	1,43	183	454
Коментар кінних перегонів	1,22	166	324

Таблиця 5

Темпоральні показники мовлення коментаторів футбольних матчів

Усереднені показники за всіма коментарями	Коефіцієнт паузації K_p (у відносних одиницях)	Середня тривалість складу (мс)	Середньопаузальна тривалість $t_{сер}$ (мс)
Наративний опис подій	1,66	205	631
Гольовий момент	1,22	180	156
10-секундний фрагмент після забиття гола	1,41	164	575

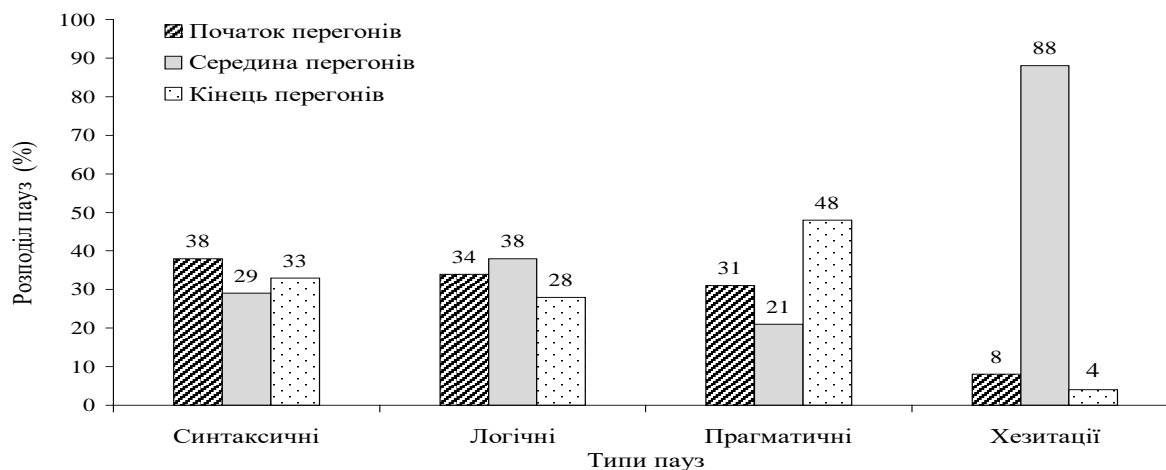

Рис. 2. Типи пауз у мовленні коментаторів кінних перегонів

і найбільшою середньопаузальною тривалістю ($t_{\text{сер}} = 631$ мс). Найменшою середньою тривалістю складу характеризується мовлення коментатора у 10-секундному фрагменті після забиття гола (СТС = 164 мс).

У таблиці 6 представлено темпоральні особливості мовлення коментаторів кінних перегонів.

У всіх проаналізованих фрагментах мовлення коментаторів кінних перегонів спостерігається збільшення середньопаузальної тривалості у середині перегонів ($t_{\text{сер}} = 382$ мс) порівняно з їх початком ($t_{\text{сер}} = 338$ мс) і зменшення значень середньопаузальної тривалості на останніх хвилинах ($t_{\text{сер}} = 252$ мс). Очевидно, це пов'язано з динамічним початком кінних перегонів, менш емоційно напруженим статичним описом середини й емоційно напруженим кульмінаційним моментом їх завершення. Отже, збільшення темпу мовлення наприкінці коментаря пов'язано не зі збільшенням швидкості артикуляції, а зі скороченням тривалості пауз. Найбільший показник коефіцієнта паузації є характерним для мовлення коментаторів у середині кінних перегонів ($K_p = 1,28$ від. од), тоді як найменшим значення цього показника відрізняється мовлення коментаторів наприкінці кінних перегонів. Значення такого показника, як середня тривалість складу, поступово зменшується від початку до кінцевої частини коментаря (СТС = 177 мс, СТС = 165 мс, СТС = 156 мс відповідно).

Висновки. Спортивний коментар є особливим типом спонтанного або квазіспонтанного тексту, для якого просодія виступає одним із основних чинників, що зумовлюють ефективність мовленнєвого впливу. Спортивний коментар є максимально орієнтованим на слухача та відрізняється просодичною гетерогенністю.

Метою коментаря є пояснення значення того чи іншого факту, події, виявлення причин і зв'язку з іншими явищами, їх можливих наслідків. Зміст коментаря складається з послідовно викладеної думки та пояснення того, що відбувається. Мовлення спортивного коментатора та просодичні засоби, які використовує коментатор, багато в чому визначаються характером гри або подій, що відбуваються, їх стрімкістю та напруженістю.

Внаслідок проведеного комплексного інструментального аналізу було відзначено такі просодичні особливості мовлення спортивних коментаторів:

Синтагматичне членування мовлення футбольних коментаторів відрізняється наявністю слів-філерів, фальстартів, повторів. У *футбольному коментарі* превалюють чотирисинтагменні (24,5%) і трисинтагменні (18,5%) фрази.

Стосовно *темпоральної організації* було відзначено такі особливості:

1. У *коментарях футбольних матчів* швидкість артикуляції збільшується у момент голювої атаки або у момент забиття гола (4,64 скл/с) порівняно з нарративним описом подій на полі (4,2 скл/с) та зменшується у 10-секундному коментарі після забиття гола. Варіювання швидкості артикуляції у мовленні футбольних коментаторів здійснюється шляхом використання скорочених (clipped syllables) або розтягнутих (drawled syllables) складів.

Найбільшу швидкість мовлення зафіксовано у коментарі голювого моменту (4,55 скл/с), тоді як найменшу – у нарративному коментарі подій на полі (3,82 скл/с). Характерною рисою швидкості мовлення футбольних коментаторів є її пришвидшення на напружених ділянках матчу в моменти атак шляхом збільшення темпу артикуляції та скорочення кількості та тривалості пауз, але уповільнення під час виконання удару по воротах команди суперника незалежно від його результативності.

2. У *коментарях кінних перегонів* швидкість мовлення знижується в середині коментаря та збільшується у його фінальній частині. Щодо швидкості артикуляції, то вона є найменшою на початку коментаря перегонів (4,64 скл/с). Швидкість артикуляції у середині перегонів може як збільшуватися, так і зменшуватися порівняно з їх початком, що зумовлено динамікою розвитку подій на треку.

У межах виконаного комплексного інструментального аналізу досліджувалася сукупність просодичних особливостей мовлення коментаторів футбольних матчів і кінних перегонів.

Таблиця 6

Темпоральні показники мовлення коментаторів кінних перегонів

Усереднені показники за всіма коментарями	Коефіцієнт паузації K_p (у відносних одиницях)	Середня тривалість складу (мс)	Середньопаузальна тривалість $t_{\text{сер}}$ (мс)
Початок перегонів	1,25	177	338
Середина перегонів	1,28	165	382
Кінець перегонів	1,13	156	252

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антипова А.М. Система английской речевой интонации. Москва : Высшая школа, 1979. 131 с.
2. Багмут А.Й. Интонация спонтанного молвения. Київ : Наукова думка, 1985. 216 с.
3. Крысин Л.П. О речевом поведении человека в малых социальных общностях. *Язык и личность*. Москва : Наука, 1989. С. 78–86.
4. Лаптева О.А. Живая речь с телеэкрана: Разговорный пласт телевизионной речи в нормативном аспекте. Москва : URSS, 2003. 517 с.
5. Петренко А.Д. Актуальные проблемы языковой вариативности в аспекте мировой интеграции и глобализации. Симферополь, 2011. 356 с.
6. Теоретическая фонетика английского языка. Москва : ВЛАДОС, 2004. 286 с.
7. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. Москва : Изд-во МГУ, 2008. 350 с.
8. Халеева С.А. Типологические и конкретно-языковые черты в просодии спортивного радиоконментатора. Пятигорск : ПГЛУ, 2008. 170 с.
9. Шевченко Т.И. Социальная дифференциация английского произношения. Москва : Высшая школа, 1990. 144 с.
10. Щерба Л.В. Фонетика французского языка. Москва : Высшая школа, 1963. 308 с.
11. Bolinger D. Intonation and its Parts: Melody in Spoken English. Stanford : Stanford University Press, 1986. 421 p.

УДК 811.111'27'42:[305:316.64(73)

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.17-1.39>

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНА СПЕЦИФІКА ДИСКУРСИВНОГО КОНСТРУЮВАННЯ ГЕНДЕРНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ В США

SOCIOLINGUISTIC SPECIFICITY OF DISCURSIVE CONSTRUCTION OF MULTIPLE GENDER IDENTITIES IN THE USA

Ущина В.А.,

orcid.org/0000-0003-3086-4224

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри англійської філології

Волинського національного університету імені Лесі Українки

У статті розглядаються соціолінгвістичні особливості загальноцивілізаційної тенденції сучасного американського суспільства до гуманістичного егалітаризму, що виявляється на різних рівнях соціальної інтеракції. У цій роботі увага зосереджена головню на проблемах дискурсивного конструювання розмаїття гендерних ідентичностей, які виходять за межі традиційної бінарної опозиції «жінка – чоловік» і позначають належність осіб, що їх вибудовують, до так званих негетеронормативних спільнот.

Поряд із відстоюванням прав будь-якої людини на інакшість (*otherness*), на помітність (*visibility*) і, відповідно, на самовираження та самоствердження у західному суспільстві все частіше звертають увагу на важливість мови у процесах демократизації і диверсифікації. Ця наукова розвідка пропонує огляд теоретичних підходів і практичних інструментів, за допомогою яких можна простежити процес соціального семіозису в США – зміну ідеологічних установок, відкидання конвенційних вірувань і усталення нових інклюзивних поглядів на одвічні проблеми гендерної ідентифікації.

Множинні гендери, що стають усе помітнішими у найрізноманітніших дискурсах США – академічному, юридичному, медіа, політичному – об'єктивуються у сучасній англійській мові за допомогою нових лексичних одиниць. З'являються нові граматичні, стилістичні та прагматичні правила їх уживання. Використовуються нові комунікативні стратегії, що відображають толерантне ставлення суспільства до усіх видів «інтерсексуальності», «інтергендерності», «трансгендерності» – певної проміжної, небінарної, негетеронормативної гендерної ідентичності.

Центральними для цього дослідження є поняття ідентичності, гендера, позиції суб'єкта дискурсивної діяльності (*stance*), негетеронормативності та перформативності. Усі разом вони лежать в основі нового лінгвістичного напрямку у західній соціолінгвістиці під назвою LHR – Linguistic Human Rights (мовні права людини) загалом та квір-лінгвістики (як одного з його відгалужень) зокрема.

Ключові слова: гендер, ідентичність, негетеронормативність, перформативність, позиція суб'єкта дискурсивної діяльності, реєстрація.